

Comparative investigation in modality and translation of Spanish sentences to Persian

Abbas ali Vafaie¹, Fatemeh Bayatfar², Najme Shobeiri³

Received: 5/2/2021

Accepted: 28/9/2021

Abstract

Both Persian and Spanish are parts of Indo-European language family that despite the need to categorize and understand some grammatical points for learning, so far no comprehensive comparative research on the grammar of these two languages has been done. Mood of verb is a sample of the complexities of the grammar of these two languages. . In this article, after matching the structures of indicative and subjunctive moods in these two languages, We have examined the association of commonly used modal elements and indicators in simple Spanish sentences with the verbs of these two moods and by dividing them into three groups, we have determined which mood is used with verb along with the elements of each group, therefore by systematizing them, it is easier to find the mood equivalents of the two languages and this helps the process of learning and teaching the field of research. Besides, during the research, it was found that without knowing the structure of the source and destination language, and just by emphasizing the translation of modal elements, it is impossible to transfer the exact modal meaning concept of sentences in translation.

Keywords: *Persian language mood, Spanish language mood, Persian and Spanish comparative grammar, verb in Persian and Spanish language*

1*. professor of Persian language and Literature Faculty of Persian Literature and Foreign Languages Allameh Tabataba'i University Tehran, Iran. a_a_vafaie@yahoo.com Orcid: 0000-0002-0867-0418

2. PhD in Persian language and literature, Allameh Tabataba'i university Administrator of Khayyam enter at Nebrija university-Madrid . fbayatfar1@nebrija.es

3. Head of the Department of Spanish Language and Literature Faculty of Persian Literature and Foreign Languages Allameh Tabataba'i University njshobeiri81@gmail.com

Extended Abstract

1. Introduction

"Verb" is one of the linguistic elements that has been paid attention to in the first researches about word types. In this course, Protagoras for the first time points out the modal characteristic of the verb and therefore to different types of sentences, such as: Imperative, Declaration, Interrogative and aspirational, and the effect of their meaning on grammatical construction (Zu, 2015, p.35) and finally, it is in the school of Alexandria that for the first time "mood" was mentioned as one of the characteristics of the verb (Zu, 2015, p.36) and with the writing of the first independent grammar in Latin, the verb and its features are discussed.

It should be noted that western grammars were written under the influence of Greek-Latin grammars, that in historically the most important of them, the grammar of Dioniso de Tracia, the five moods of the verb, declarative, imperative, aspirational, subjunctive and infinitive are enumerated, which later became a model for all grammars of Greek and Latin languages and some Indo-European grammars. (Zu, 2015, p. 36) As influenced by this tradition, the first Spanish grammar written by Antonio de Nebrija was published under the title Castiani Nebrija Grammar in 1492 AD.

Grammar writing has also existed in Iran since ancient times, and grammar of the Persian language can be found in dictionary and criticism books and the like. Farshidward has mentioned these sources on pages 31 to 34 of the introduction to the book of "Today's Grammar", but grammar writing in its current meaning, which means compiling an independent book, does not have much background in Persian grammar.

The first Persian grammar, which was written according to the grammar of European languages and considered the term grammar to mean the collection of phonetic rules, lexical and syntax structure of the Persian language, is the book "Speech Grammar" (Istanbul 1910) by Habib Esfahani, in which for the first time mood of the verb form has also been mentioned. (Mazaheri et al, 2009, p. 96-97)

2. Literature Review

From the beginning, the mood of verb has been the focus of Spanish grammarians, but in the Persian language, attention to the mood of verb has less background, and it is in recent decades that monographs on the mood of Persian verb have been done.

Despite the importance of comparative studies in education, such studies on the mood of verb between Persian and Spanish - whether in Persian or Spanish - are very new. As the newly published doctoral thesis of Mrs. Maryam Eftekharian by the title of *Estudio Contrastivo del Subjuntivo en Persa y en Español* - which she defended in 2019 at the University of Salamanca - is the first comparative work in the study of mood in Persian and Spanish. She has examined mood and modality in Persian and Spanish compound sentences from the point of view of syntax and semantics.

3. Methodology

In this article, considering the disagreements between the grammarians of the two languages about the mood of the verb from the beginning until now, we will first briefly discuss the background of consideration about mood of verb in both languages. Then, in the indicative mood part, we put the tenses related to this mood in front of each other in a table and present the basic points about them.

In the following, we will deal with the subjunctive mood and by presenting a similar table; we will point out the differences and similarities between subjunctive mood in Persian and Spanish. Afterwards, we present the concurrency table of the modal elements with the verbs in indicative and subjunctive mood. It should be noted that the purpose of this work is to provide a model for comparative study of mood, which is probably useful for teachers and learners. For example, the table of modal elements which has been provided over the months and is based on the analysis of various sentences and the matching of tenses, has not been previously printed in any book and can clear the ambiguities of many Persian and Spanish learners or teachers..

Results

After discussion, modal elements were divided into three parts. They are separated in such a way that with the first group, the verbs come only with indicative form. (Supongo que- A lo mejor/ creo que/ igual/ Imagino que/ lo mismo). And with the second group the verb comes with both indicative and subjunctive form. (Tal vez/ Quizás/Seguramente/ Posiblemente). And with third group the verb

comes with only subjunctive form that shows a degree of certainty and doubt with the help of the mood of verb of the sentence. (Es posible que/Es probable que/Puede que/Puede ser que). By examining the translation of the sample Spanish sentences, the appropriate equivalent of these modal elements in Persian was also selected and it was found that without knowing the structure of the source and destination languages and only by emphasizing the translation of the modal elements - as we saw in the examples of the modal elements of the first group – it is impossible to convey the precise modal meaning concept of the sentences in the translation.

References

- Bello, A;(1995) **Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos**; ed. digital a partir de Obras completas. Tomo IV, 3.ª ed., Caracas: La Casa de Bello.
- Borregon.J and etc ;(1992) **El subjuntivo**; 4^a ed. Andueza.
- Bosque, Ignacio y Violeta Demonte;(1991) **Gramática descriptiva de la lengua española (GDLE)**; Madrid: Colección Nebrija y Bello.
- Galeano, E;(2007) **El libro de los abrazos**; 2^a ed; Argentina, Catalogos.
- Gelabert.M and etc;(2011) **Prisma C1**; Madrid.
- Jiehui, Zu;(2014) *Grámaticas de español y de ELE en chino, Estudio comparativo del modo verbal*; tesis doctorado, universidad Oviedo.
- Mazaheri, Jamshid and Seyed morteza and Seyed mehdi Motevali;(2018) “*Barresi va tahlile vajhe eltezami dar dastur-e zaban-e farsi*”. Scientific-research journal of Tehran University Faculty of Literature and Humanities, second term, number 38, 9-108
- Nebrija, A. de;(1980) **Gramática de la lengua castellana**; ed. A. Quilis, Madrid: Editora Nacional.
- Real Academia Española;(1771) **Gramática de la lengua castellana / compuesta por la Real Academia Española**; Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.
- Salvá Pérez, V;(1830) **Gramática de la lengua castellana según ahora se habla**; ed. Margarita Literas, Madrid: Arco Libros.

فصلنامه

سال ۱۹، شماره ۷۸، زمستان ۱۴۰۱، ص ۲۱۷-۲۴۰

مقاله پژوهشی

DOI: <https://doi.org/10.2634/Lire.19.78.9>

DOR: [20.1001.1.17352932.1401.19.78.3.3](https://doi.org/20.1001.1.17352932.1401.19.78.3.3)

مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

دکتر عباسعلی وفایی^{۱*}؛ فاطمه بیات‌فر^۲؛ دکتر نجمه شبیری^۳

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۰/۶ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۶/۲۷

چکیده

زبان فارسی و اسپانیایی هر دو از خانوادهٔ زبانهای هند و اروپایی هستند که با وجود نیاز به دسته بندی و به فهم درآوردن برخی موارد دستوری آنها برای آموزش تا کنون پژوهش تطبیقی جامعی بین دستور این دو زبان انجام نشده است. وجه فعل نمونه‌ای از پیچیدگیهای دستوری این دو زبان است. در این مقاله پس از تطابق ساختهای وجوه اخباری و التزامی این دو زبان، همراهی عناصر و نشانگرهای وجهی پرکاربرد را در جملات سادهٔ اسپانیایی با افعال این دو وجه بررسی کرده، و با نظر به ترجمهٔ فارسی این جملات، آنها را در سه گروه گنجانده و مشخص کرده‌ایم که همراه عناصر هر گروه، فعل با چه وجهی ظاهر می‌شود تا با نظام‌مند کردن آنها، معادلیابی وجوه دو زبان آسانتر و این امر یاریگر فرایند یادگیری و یاددهی حیطهٔ پژوهش شود. هم‌چنین طی پژوهش مشخص شد بدون شناخت ساختار زبان مبدأ و مقصد، و صرفاً با تأکید بر ترجمهٔ عناصر وجهی نمی‌توان بار معنایی وجهی دقیق جملات را در ترجمه منتقل کرد.

کلیدواژه‌ها: وجه زبان فارسی، وجه زبان اسپانیایی، دستور تطبیقی فارسی و اسپانیایی، فعل در زبان فارسی و اسپانیایی.

* ۱. استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه علامه طباطبایی - نویسنده مسئول

a_a_vafaie@yahoo.com orcid : 0000-0002-0867-0418

۲. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه علامه طباطبایی - مسئول مرکز ایرانشناسی خیام دانشگاه

fbayatfar1@nebrija.es orcid : 0000 0001 85419713 نبرینخا مادرید

عضو هیأت علمی گروه زبان و ادبیات اسپانیایی دانشگاه علامه طباطبایی

njshobeiri81@gmail.com

۱. مقدمه

مطالعه «واژه» در غرب از زمان افلاطون و ارسطو در میان فیلسوفان و دستورنویسان رواج داشته است. افلاطون چهار سده پیش از میلاد در کتاب سوفیست، اسم و فعل را از هم متمایز، و ارسطو به این تقسیم بندی حرف را اضافه کرده است. بعدها رواقیان نیز بر تعداد انواع کلمه افزوده و مقوله‌های دستوری را به شش مقوله افزایش داده‌اند (شفاقی، ۱۳۸۹: ۱۲ و ۱۱).

«فعل» یکی از مقوله‌های زبان است، که چنانکه اشاره شد در اولین پژوهشها درباره انواع کلمه به آن توجه شده است. در این سیر، پروتاگوراس^۱ نیز برای اولین بار به ویژگی وجهی فعل توجه، و بنابر آن به انواع مختلف جمله چون امری^۲، بیانی^۳، سؤالی^۴ و آرزویی^۵ و تأثیر معنایی آنها بر ساخت دستوری اشاره می‌کند (Zu, 2015: 35) و در نهایت در مکتب اسکندریه^۶ است که برای اولین بار به «وجه» به عنوان یکی از ویژگیهای فعل اشاره (Zu, 2015: 36)، و با نگاشته شدن نخستین دستور زبان مستقل به زبان لاتین به فعل و ویژگیهای آن پرداخته می‌شود.

گفتنی است دستور زبانهای غربی تحت تأثیر دستورهای یونانی-لاتین نوشته شده که در مهمترین آنها از لحاظ تاریخی، دستور زبان دیونیزوس تراپاکی^۷ پنج وجه اخباری، امری، آرزویی، التزامی و مصدری برای فعل برشمرده است که بعدها الگویی برای تمام دستور زبانهای یونانی و لاتینی و برخی دستور زبانهای هند و اروپایی شده است (Zu, 2015: 36)؛ چنانکه به تأثیر از این سنت، اولین دستور زبان اسپانیایی به قلم آنتونیو د نبرینا با عنوان دستور زبان کاستیانی نبرینا^۸ در سال ۱۴۹۲ م منتشر شده است. این دستور، اولین اثر اختصاص داده شده به مطالعه زبان اسپانیایی است که الگوی دستور زبانهای اسپانیایی تا قرن نوزدهم (آغاز مطالعات و بررسیهای زبانشناسانه دستور زبان) شناخته شده است. نبرینا هدف خود را از نوشتن این دستور زبان خدمت به کسانی می‌دانست که قصد یادگیری زبان اسپانیایی را داشته‌اند؛ کسانی که متعلق به پادشاهی اسپانیا بودند یا در زمان خود با اسپانیا سروکار داشتند. با توجه به گستره ارضی خوب اسپانیا در این اوان، منطقی است که این دستور زبان به دیگر نقاط جهان رسیده باشد (Zu, 2015: 46).

دستورنویسی در ایران نیز از دوره باستان وجود داشته است به گونه‌ای که می‌توان

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

قواعد زبان فارسی را جسته و گریخته در کتابهای لغت و نقد و مانند آنها دید. فرشیدورد در صفحات سی و یک تا سی و چهار مقدمه کتاب دستور امروز از این منابع نام برده است؛ اما دستورنویسی به مفهوم کنونی آن یعنی تدوین کتابی مستقل در دستور زبان فارسی سابقه زیادی ندارد و چنانکه مهین بانو صنعب در کتاب «سیری در دستور زبان فارسی» اشاره می‌کند، می‌توان کتاب «صرف و نحو فارسی» حاج محمد کریم کرمانی را نخستین کتاب مستقل در حوزه دستور نویسی دانست؛ چنانکه خود وی در مقدمه کتابش نیز به آن اشاره کرده است (ر. ج سیری در دستور زبان فارسی، ۱۳۷۱: ۹۲).

آنچه در پژوهشهای پیشین درباره سنت دستورنویسی به آن اشاره شده این است که بیشتر کتابهای دستور زبان فارسی اثر ترکها و هندیهاست که به سبب رواج زبان فارسی در سرزمینهایشان به این زبان دلبسته بوده‌اند. اغلب، فارسی زبانان دستوردان در طول تاریخ کمتر به زبان فارسی توجه کرده‌اند و بیشتر تلاششان صرف مدون ساختن قواعد دیگر زباها از جمله عربی بوده است. بعدها نیز اروپاییان شروع به نوشتن دستور زبان فارسی بنابر اهداف مختلف می‌کنند. در این میان، نخستین دستور زبان فارسی، که با توجه به دستور زبانهای اروپایی نوشته شده و اصطلاح دستور را به معنای مجموعه قواعد آوایی، ساخت واژی و نحوی زبان فارسی دانسته، کتاب «دستور سخن» (استانبول، ۱۲۸۹) اثر حبیب اصفهانی است که در آن برای نخستین بار به مسئله وجه فعل نیز اشاره شده است (مظاهری و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۶ و ۹۷).

از این رو که موضوع پژوهش «وجه» است در ادامه و پس از بیان مسئله و روش تحقیق با بررسی کوتاه پیشینه توجه به وجه در دستورهای فارسی و اسپانیایی به بررسی تقابلی وجه در دو زبان پرداخته می‌شود.

۱-۱ مسأله و روش تحقیق

اگر چه دستور زبان اغلب نه برای دانش‌آموزان بومی و نه برای کسانی که آن را به عنوان زبان خارجی یاد می‌گیرند، دانش ساده‌ای نبوده است و نمی‌توان آن را عامل اساسی آموزش زبان یا درست گفتن و نوشتن دانست، باید گفت برای زبان‌آموزانی که با زبان مورد آموزش کم سروکار دارند (مانند زبان‌آموزان فارسی و اسپانیایی) بسیار راهگشا است؛ چنانکه گاه عدم درک ساختارهای دستوری یک زبان خارجی حاصل

نبود آن ساختار در زبان مبدأ است و دانستن دستور در یادگیری اینگونه ساختارها بسیار یاری‌دهنده است.

با اینکه سالهاست زبان اسپانیایی در ایران و متقابلاً زبان فارسی به صورت محدود اما در اغلب کشورهای اسپانیایی تدریس می‌شود، تاکنون پژوهش تطبیقی جامعی در دستور این دو زبان انجام نشده، و همواره نیاز به دسته بندی و به فهم درآوردن برخی موارد دستوری برای آموزش مطرح بوده است. وجه فعل نمونه خوبی از پیچیدگیهای دستور زبانهای فارسی و اسپانیایی است که نیاز به مطالعات تطبیقی در آن دیده می‌شود؛ چرا که در عملکرد زبان و ارتباطات روزمره نقش مهمی دارد و از آنجا که چندان قاعده‌پذیر نیست، فرایند یادگیری و یاددهی آن اندکی پیچیده است.

روش کار این مقاله کتابخانه‌ای و در زمره پژوهشهای نظری است؛ از این رو در این مقاله با توجه به تفاوت نظر دستورنویسان دو زبان درباره وجه فعل از ابتدا تا کنون، ابتدا مختصر به پیشینه توجه به وجه در دو زبان می‌پردازیم. سپس در قسمت وجه اخباری در جدولی زمانهای مربوط به این وجه را مقابل هم قرار می‌دهیم و نکات اساسی را درباره آنها مطرح می‌کنیم. در ادامه به وجه التزامی می‌پردازیم و با ارائه جدولی مشابه به تفاوتها و شباهتهای وجه التزامی فارسی و اسپانیایی اشاره می‌کنیم و در پی با توجه به مثالهایی که از کتاب دل‌بستگی‌ها^{۱۰}، کتاب پریسما^{۱۱} و سایت ^{۱۱} Revesto Context گرفته شده است، همراهی عناصر و نشانگرهای وجهی پرکاربرد در جملات ساده اسپانیایی را با افعال زمانهای حال کامل، گذشته کامل، گذشته کامل نقلی، گذشته کامل دور و گذشته استمراری در وجه اخباری و التزامی محک زده و با نظر به ترجمه فارسی آنها به معادلیابی این عناصر و همراهیشان با افعال در وجه اخباری و التزامی می‌پردازیم. گفتنی است از آنجا که وجه از مباحث مطرح دستور زبان است و از سویی با صورت زبان، و از سوی دیگر با مباحثی همچون معنی‌شناسی و کاربردشناسی ارتباط مستقیم دارد و با توجه به پژوهش قبلی در حیطه نحو و معنی‌شناسی تطبیقی وجه در زبان فارسی و اسپانیایی - که در پیشینه تحقیق به آن اشاره می‌شود - حیطه پژوهشی این مقاله به مقوله کاربردشناسی اختصاص داده شده است تا علاوه بر جلوگیری از تکرار پژوهشهای پیشین، نکات اساسی اما گفته نشده در آنها را پوشش دهد و با ارائه الگویی برای آموزش تطبیقی وجه، پاسخگوی برخی ابهامات

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

زبان‌آموزان یا مدرسان زبان فارسی و اسپانیایی باشد.

۱-۲ پیشینه تحقیق

همان‌گونه که اشاره شد، وجه فعل از همان ابتدا مورد توجه دست‌نویسان اسپانیایی بوده است. در زبان فارسی توجه به وجه فعل پیشینه کمتری دارد و در دهه‌های اخیر است که تک‌نگاریهایی درباره وجه فعل فارسی انجام شده است.

با وجود اهمیت مطالعات تطبیقی در زمینه آموزش، این‌گونه مطالعات در وجه فعل بین زبان فارسی و اسپانیایی -چه به زبان فارسی و چه به زبان اسپانیایی- بسیار نوظا است؛ چنانکه رساله دکتری تازه منتشر شده خانم مریم افتخاریان با عنوان *Estudio Contrastivo del Subjuntivo en Persa y en Español* -که در سال ۲۰۱۹ در دانشگاه سالامانکا از آن دفاع کرده است- اولین اثر تطبیقی در بررسی وجه زبان فارسی و اسپانیایی است. وی از دید نحو و معناشناسی وجه و نظامهای وجه‌نمای را در جملات مرکب فارسی و اسپانیایی بررسی کرده است. این رساله شش فصل و یک مقدمه دارد و در آن جملات بسیاری از دو زبان ارائه و بررسی شده و اثری شایسته تأمل است؛ اما عنوان رساله به طور دقیق بیانگر کار رساله نیست و گویا نویسنده به دلیل حجم زیاد رساله از بررسی برخی جملات ربطی -به‌رغم اینکه در مقدمه از آن یاد می‌کند- صرف نظر کرده است.

۲۲۱ ماریا د لا نیبس ابانیز -استاد دانشگاه آزاد تهران- نیز در سخنرانی‌ای با عنوان «معادلسازی فعلی فارسی-اسپانیایی» به مشکلات دانشجویان فارسی‌زبان در تطابق افعال این دو زبان می‌پردازد و به نکاتی چند از جمله نبود برخی صرف‌فعل‌های زبان اسپانیایی در زبان فارسی مانند *futuro perfecto, pluscuamperfecto de subjuntivo, condicional compuesto* اشاره می‌کند. بعد به سراغ وجه التزامی و ساختار جملات پایه و پیرو در زبان اسپانیایی می‌رود و تعدادی از فعل‌های آرزویی فارسی و اسپانیایی را ذکر می‌کند و تفاوت ساختار این‌گونه جملات را در زبان فارسی و اسپانیایی در چند مثال بیان می‌کند و در شاهد مثال‌هایی که ارائه می‌کند به کمک گرفتن از ساختار نحوی جملات برای معادلیایی تأکید می‌کند.

بی‌شک ارائه مثال‌های متعدد می‌تواند در به فهم درآوردن مسائلی که قاعده گریز است، بسیار مؤثر باشد؛ اما می‌توان تا حد امکان بسیاری از ساختارها را نیز قاعده‌مند

کرد و این‌گونه بار فکری کمتری به زبان‌آموز برای حل و فهم این موارد تحمیل کرد؛ چنانکه در این مقاله تمرکز نویسندگان بر این اصل بوده است؛ چرا که در هیچ کدام از دو پژوهش یاد شده، وجه افعال به شکل تطبیقی مناسب آموزش بررسی نشده است؛ از این رو، روش، نتیجه‌گیری و هدف مقاله با دو پژوهش یادشده متفاوت است و به نوعی می‌تواند تکمیل‌کننده آنها باشد.

۳-۱-۱ پیشینه وجه

۳-۱-۱-۱ در زبان فارسی

در زبان فارسی برای اولین بار در کتاب «دستور سخن» حبیب اصفهانی و تحت تأثیر دستورهای اروپایی به وجه توجه شده است. از آن زمان تاکنون همواره اختلاف نظرهایی درباره وجه فعل بین دستورنویسان هست؛ چنانکه برای مثال مدرسی (۱۳۸۶)، خطیب رهبر (۱۳۷۹)، خیام پور (۱۳۴۴)، ارژنگ (۱۳۸۷)، کامیار (۱۳۸۶)، انوری و گیوی (۱۳۸۴) و وفایی (۱۳۹۵) به سه وجه اخباری، التزامی و امری قائل شده‌اند. فرشیدورد (دستور مفصل امروز، ۱۳۹۲) علاوه بر این سه وجه به وجوه وصفی، مصدری و تأکیدی؛ خانلری (۱۳۵۲) علاوه بر آنها به وجه شرطی و پنج استاد (۱۳۶۳) نیز علاوه بر سه وجه ذکر شده به وجوه وصفی، مصدری و شرطی معتقدند.

همه این منابع سه وجه اخباری، التزامی و امری را پذیرفته و برخی، وجوه دیگری مانند مصدری، شرطی، وصفی و دعایی را نیز ذکر کرده‌اند، گاه نیز در دو اثر از یک نویسنده، اختلاف نظر درباره وجه وجود دارد و این، حکایت از نیاز به بررسی دوباره این ویژگی از جوانب مختلف دارد؛ چه بسا مطالعات تطبیقی در این مسیر بتوانند راهگشا باشند.

آنچه می‌توان گفت همه دستورنویسان فارسی در آن اتفاق نظر دارند، تعریف وجه اخباری است؛ پس صحبت در آن را به کناری می‌نهیم و به وجه التزامی و نگاه متفاوت دستورنویسان به آن طی سالها اشاره می‌کنیم.

مظاهری، هاشمی و متولی، پیشینه وجه را در زبان فارسی در مقاله «بررسی و تحلیل وجه التزامی در دستور زبان فارسی» بررسی کرده‌اند. در ادامه به صورت خلاصه مهمترین نکته‌های آن با بررسی دوباره مهمترین دستور زبانهای نوشته شده بعد از دستور سخن، ارائه می‌شود:

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

دستور سخن اثر میرزا حبیب اصفهانی (استانبول، ۱۲۸۹) وجه التزامی را «وجه انشایی» نامیده و معتقد است فعل اگر به چیزی از قبیل آرزو و خواهش و پند و امید و دودلی مانند اینها بپیوندد، آن را انشایی می‌گویند.

دستور زبان فارسی اثر عبدالعظیم قریب (تهران، ۱۳۱۵): وی به معنای امید و آرزو و خواهش در تعریف وجه التزامی توجه نکرده و معانی شک و تردید و دودلی را برای این وجه در نظر گرفته است. این دستور همچون دستور سخن به شیوه دستورنویسی آن زمان غرب نوشته شده است؛ چنانکه در دستور زبانهای پیشین زبان اسپانیایی معنای امید و آرزو و خواهش از معنای شک و تردید و دودلی جدا و در ذیل وجه گندیسیونال^{۱۲} قرار داشته است.

دستور پنج استاد (تهران، ۱۳۲۰): وجه التزامی را چون پیرو جمله دیگر است، وجه مطیعی می‌نامد (۱۶۲).

دستور زبان فارسی اثر عبدالرسول خیام پور (تهران، ۱۳۳۳): وی برای وجه سه نوع قائل می‌شود: اخباری، التزامی، امری. وجه شرطی را زیرمجموعه وجه التزامی قرار می‌دهد. او در نوشتن این دستور تحت تأثیر زبان عربی و فرانسه بوده است.

دستور فرخ اثر همایون فرخ (۱۳۲۴ و ۱۳۳۷ مفصلتر آن): همایون فرخ در دستور جامع زبان فارسی هفت جلدی با اینکه یک جلد مختص فعل است، صحبتی از وجه فعل نمی‌کند.

۲۲۳

فصلنامه پژوهش‌های ادبی سال ۱۹ شماره ۷۸، زمستان ۱۴۰۱

دستورنامه در صرف و نحو زبان فارسی اثر محمدجواد مشکور (تهران، ۱۳۴۰): بعد از اینکه خیام پور به سه وجه قائل شد، مشکور دوباره صحبت از وجوه ششگانه (اخباری، التزامی، امری، شزطی، وصفی، مصدری) می‌کند (۹۷).

دستور زبان فارسی اثر پرویز ناتل خانلری (تهران، ۱۳۴۳): به آمیختگی عواطف گوینده با جریان فعل اشاره می‌کند؛ «به عبارتی گوینده در مقام و موقعیت یقین و اطمینان قرار ندارد و همین عدم اطمینان و دودلی در انتخاب الفاظ و آهنگ کلام گوینده هم مؤثر می‌افتد و بدین جهت اغلب بعد از اصوات و شبه جمله‌هایی که برای تحسین، تشویق یا تحذیر به کار می‌رود، وجه التزامی می‌آید» (۹۹).

دستور زبان فارسی اثر حسن احمدی گیوی و حسن انوری: نظری مشابه خانلری دارند و معتقدند: «فعل به اعتبار کیفیت بیان مفهوم آن که خبری را برساند یا

وقوع حالت آن را با احتمال یا شرط یا جزء آن همراه کند یا فرمانی برساند از یکی از سه وجه اخباری، امری، التزامی به شمار می‌آید» (گیوی و انوری، ۱۳۸۴: ۷۶).

خسرو فرشیدورد: در کتاب «دستور امروز» سه وجه برای زبان فارسی و در کتاب «دستور مفصل امروز» شش وجه برای آن قائل می‌شود. درباره وجه التزامی می‌گوید «آنست که فعل بر امور احتمالی از قبیل خواست، آرزو، میل، امید، دعا، شرط، شک و لزوم و مانند آنها دلالت کند» (دستور مفصل امروز، ۱۳۹۲: ۳۸۱). همان طور که ملاحظه شد در مقایسه با دستورهای پیشین، معنای دعا به وجه التزامی افزوده شده است.

علی اشرف صادقی و غلامرضا ارژنگ (تهران، ۱۳۵۵): در کتاب دستور زبان سال چهارم متوسطه درباره وجه التزامی نوشته‌اند: «در این وجه گوینده انجام عملی را ممکن یا محتمل و یا مشروط می‌داند. این وجه معنای دعا، امید، آرزو، میل، فرمان، توصیه و خواهش دارد. ایشان معنای توصیه، خواهش، فرمان را علاوه بر وجه التزامی بر وجه امری هم ذکر کرده‌اند؛ بدین صورت نوعی خلط معنی بین وجه‌های مذکور پدید آمده است.

وحیدیان کامیار و عمرانی در دستور زبان (۱) کاربرد فعل التزامی را تلقی گوینده یا نویسنده از یک جمله، یعنی نامسلم بودن فعل فرض کرده، و کاربرد فعل التزامی را التزام، تردید، توصیه و شرط دعا دانسته‌اند (۱۳۷۹: ۵۳).

مهدی مشکوه الدینی (مشهد، ۱۳۶۶): وی در کتاب «دستور زبان بر پایه نظریه گشتاری» وجه را عنصری دستوری در ژرف ساخت جمله دانسته است. این عنصر در وجه التزامی به غیرقطعی بودن مفهوم جمله از نظر گوینده اشاره می‌کند و در کتاب «دستور زبان، واژگان و پیوند ساختی»، فعلهای وجهی را در پنج گروه قرار می‌دهد و هفت ویژگی ساختی، نحوی و معنایی برای آنها بر می‌شمارد (۱۳۹۴: ۱۳۱ و ۱۳۲).

مبانی علمی دستور زبان فارسی اثر احمد شفائی (تهران، ۱۳۶۳): این کتاب، وجه التزامی را مناسبات گوینده نسبت به طرز اجرای فعل می‌داند که به صورت الزام، آرزو، شک، تردید به وسیله فعل بیان می‌شود.

در این بین، جسته و گریخته در کتابهای دستور زبان فارسی درباره صفات وجهی و دیگر عناصر وجهی نیز صحبت شده است.

۲-۳-۱ در زبان اسپانیایی

همان‌گونه در مقدمه اشاره شد، دستور زبانهای غربی تحت تأثیر دستورهای یونانی -

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

لاتینی نوشته شده است و دستورنویسی در غرب پیشینه طولانی دارد؛ از این رو اشاره به تمام یا مهمترین آنها از قرون وسطی تاکنون امکان‌ناپذیر است. پس برآنیم تا در ادامه به مهمترین نقطه عطف‌ها در توجه به وجه در دستور زبانهای اسپانیایی طی قرون مختلف اشاره کنیم:

قرون وسطی

مهمترین و نخستین دستور زبان اسپانیایی در این دوره، دستور زبان نبریخا است. نبریخا در این کتاب برای «وجه» پنج وجه قائل است:

وجه اخباری: با این وجه آنچه انجام می‌شود، نشان داده می‌شود؛ چون *indicar* در زبان لاتین به معنای «نشان دادن»^{۱۳} است؛ مثال:

Yo amo de Dios

وجه امری: با این وجه، چیزی امر می‌شود؛ چون *imperar* همان امر کردن است؛ مثال:

¡Oh! Antonio! ama a Dios

وجه آرزویی با این وجه چیزی آرزو می‌شود؛ چون *optare* همان *desear* است؛ مثال:

¡Oh! si amases a Dios!

وجه التزامی: با این وجه یک فعل به فعل دیگر می‌پیوندد؛ زیرا *subjungere* یعنی کمک کردن؛ [در این تعریف به مطیعی بودن وجه التزامی اشاره شده است] مثال:

Si tu amasea a Dios, Él te amaría

وجه مصدری: این وجه، نه عدد و نه شخص دارد و آمدن فعل دیگر برای تعیین عدد و شخص آن ضروری است؛ چون *infinitivo* در واقع *indeterminado* (یعنی نامشخص) است؛ مثال:

Quiero amar a Dios
(Nebrija, 1980: 78)

گفتنی است در تمام قرن شانزدهم دستور زبانهای اسپانیایی تحت تأثیر دستور زبان نبریخا بوده‌اند (Zu, 2015: 49)؛ از این رو می‌توان گفت برداشت یونانی و رومی قرون وسطایی در باره «وجه» به طور کلی در قرن شانزدهم غالب بوده است.

قرن هفدهم

دستور زبان نویسان این قرن به وجه فعل توجه شایانی کرده‌اند. سُنْفورد^{۱۴} و تِکسدا^{۱۵}

به ترتیب وجه‌های پُتسیال^{۱۶} و وصفی^{۱۷} را به وجوه فعل اضافه کردند و دستوردانانی چون خوان د لونا،^{۱۸} کلود پُسورد روزییرس^{۱۹} و کاراموئل،^{۲۰} جیمز پلاتن^{۲۱} با حذف وجه آرزویی به چهار وجه قائل شدند و لاسلو^{۲۲} با حذف وجه مصدری به دلیل عدم صرف فعلی آن، وجه فعل را به سه وجه کاهش داد (Zu, 2015: 50).

قرن هجدهم

برجسته‌ترین دستور زبان اسپانیایی این قرن دستور زبان رئال آکادمی (RAE) است که در سال ۱۷۷۱ منتشر شد. این دستور زبان به وجه مصدری قائل است؛ اما بر این است که: «این کلمه «gustar» [دوست داشتن] به خودی خود نمی‌گوید که چه کسی را دوست دارد کی و یا چگونه؟» (61-62: 1771) و این‌گونه صرف نشدن مصدر و زمان و شخص نداشتن آن را مسئله می‌داند.

قرن نوزدهم

در قرن نوزدهم دو دستور زبان مهم وجود دارد: ۱. دستور زبان اسپانیایی نوشته بیسته سالووی و پرز (Vicente Salvá y Pérez, 1872) ۲. دستور زبان اسپانیایی نوشته آندرس بیو (۱۸۴۷).

بیسته در کتاب خود تعریف دقیقی از وجه‌ها از نظر معنایی ارائه کرده است و می‌گوید: «وجه‌ها روشی را نشان می‌دهند که ما هنگام صحبت کردن از معنای فعل در نظر می‌گیریم (salvá préz, 1830: 50). او از چهار وجه دفاع می‌کند و برای توصیف وجه اخباری و التزامی از معیارهای نحوی بهره می‌گیرد.

تازگی گرامر بیو در این است که شامل توضیح ساختارهای دستوری و اصلاح آنها تا زمان خود بوده است. این دستور زبان، که برای استفاده امریکایی‌ها نوشته شده است، چندین نسخه دارد؛ چنانکه اولین بار در سال ۱۸۴۷ در سانتیاگو د شیلی چاپ شد و چاپهای دوم، سوم و چهارم تغییرات جزئی داشت. چاپ پنجم با یادداشتهای آر.جی. کوربو^{۲۳} در سال ۱۸۷۴ منتشر شد که آخرین چاپ و تصحیح بیو بود و چاپهای بعدی از روی آن انجام شده است. وی در تعریفی که از وجه ارائه کرده است به معیار نحوی توجه می‌کند (Zu, 2015: 50) و دو وجه برای فعل قائل می‌شود؛ قائل به وجه امری نیست و برای وجه التزامی سه زیر مجموعه قرار می‌دهد و وجه گُندیسیونال را

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

زیرمجموعه وجه اخباری می‌داند (Bello, 1995:138). لازم به توضیح است منظور از افعال کندیسونال افعالی است که صرف می‌شوند و عدد و شخص دارند؛ اما زمان ندارند؛ به عبارتی مصدرهایی هستند که شناسه به آنها اضافه می‌شود.

قرن بیستم

گرامر توصیفی زبان اسپانیایی GDLE، که چاپ آن در سال ۱۹۹۹ به سرپرستی ایگناسیو بوسکه و ویولتا دونتوته منتشر شد در بیش از پنج هزار صفحه، کاملترین و دقیقترین اثر مرجع منتشرشده تا به امروز در صرف و نحو زبان اسپانیایی است؛ از این رو در بحث وجه فقط به تعریف، طبقه‌بندی و معنای معمول وجه‌ها اکتفا نشده است و به صورت مفصل به آن پرداخته می‌شود؛ چنانکه در این اثر ابتدا به اختلاف نظرها درباره انواع وجه فعل با قائل شدن به دو وجه اخباری و التزامی پایان می‌دهد؛ بدین صورت که از یک طرف وجه کندیسونال را با توجه به نحو و معناشناسی، و از سوی دیگر فعل امر را به دلیل اینکه بجز در یک شخص با التزامی در صرف یکسان است در زیرمجموعه وجه التزامی قرار می‌دهد. هم‌چنین به مفاهیم پایدار در سنت دستوری صحنه می‌گذارد و اشاره می‌کند که وجه اخباری و التزامی با مفاهیمی از قبیل واقعیت/غیرواقعیت،^{۲۴} عینیت/ذهنیت،^{۲۵} قطعیت/عدم قطعیت^{۲۶} از هم مشخص می‌شود و از آنجا که این موارد مگر در موقعیت‌های خاص راهگشا نیست، «ادعا»^{۲۷} را به عنوان ارزش تمایز وجه اخباری و التزامی مطرح می‌کند و معتقد است زمانی که «ادعا» وجود دارد از فعل التزامی، و زمانی که «ادعا» وجود ندارد از فعل اخباری استفاده می‌شود (Bosque y Domonte: 1999.211). به طور کلی توضیحات درباره وجه فعل در این اثر در سه فصل با موضوعات ذیل گرد آمده است:

۱. در فصل چهل و نهم این کتاب، امیلیو ریدرو^{۲۸} با دیدی کلی به بیان کاربردهای عینی «وجه» اخباری و التزامی پرداخته است و اندکی نیز به مفهوم وجهیت^{۲۹} از نظر ارسطو، منطق‌دانان و کانت می‌پردازد.

۲. در فصل پنجاهم، پرز سلدانیا به کاربرد وجه اخباری و التزامی در جملات ربطی می‌پردازد.

۳. در فصل شصتم، خواکین گاریدو مدینا^{۳۰} به وجه فعل در زبان محاوره بویژه نقش جملات امری می‌پردازد.

۲۲۷

فصلنامه پژوهش‌های ادبی سال ۱۹ شماره ۷۸، زمستان ۱۴۰۱

سرانجام رئال آکادمی با توجه به ویژگیهای صرفی، اکنون قائل به دو وجه اخباری و التزامی برای فعل اسپانیایی است. حال که به روند توجه به وجه در دو زبان فارسی و اسپانیایی اشاره شد در پی نوشت مقاله به صورت تطبیقی وجوه اخباری و التزامی در دو جدول ارائه، و سپس نکات مرتبط با آنها در متن مقاله ذکر می‌شود.

۲- متن اصلی

۲-۱ وجه اخباری^{۳۱}

آن است که از قطعیت انجام فعل خبر می‌دهد (وفایی، ۱۳۹۵: ۱۱۵). در افعالی که دارای وجه اخباری است، گوینده به روی دادن یا ندادن فعل و حالتی یقین دارد که از آن خبر می‌دهد.

در جدول ۱-۱، که در پی نوشت مقاله آمده، ساختمان این افعال و تطابق‌پذیری آنها در دو زبان ارائه شده است. نکاتی درباره ترجمه افعال اسپانیایی در وجه اخباری به زبان فارسی حائز اهمیت است که به آنها خواهیم پرداخت.

* در زبان اسپانیایی دو ساخت (ساده و مرکب) و در زبان فارسی یک ساخت برای زمان آینده در وجه اخباری وجود دارد. آینده کامل^{۳۲} در زبان اسپانیایی برای بیان عملی در آینده است که بیش از عمل دیگری در آینده کامل شده باشد و در زبان فارسی با کمک همان تک ساخت آینده، ترجمه انجام می‌گیرد؛ مثلاً:

Mañana yo me habré preparado el desayuno, hasta que lleguen ellos

ترجمه تحت الفظی: فردا من آماده کرده خواهم بود صبحانه را تا آنها برسند.

ترجمه روان: فردا قبل از اینکه آنها برسند، صبحانه را آماده خواهم کرد (شبیبری، ۱۳۷۴: ۷۸).

* اگر فعل جمله نقل قول مستقیم گذشته کامل، گذشته کامل نقلی یا گذشته کامل دور باشد و بخواهیم آن را به نقل قول غیرمستقیم تبدیل کنیم، اول جمله **Dijo que** و **Decía que** می‌آوریم و فعل جمله را به گذشته کامل دور تغییر می‌دهیم.

در زبان فارسی با کمک گذشته کامل دورتر که یکی از کاربردهای آن بیان نقل قول است و گاه گذشته کامل نقلی ترجمه انجام می‌شود. گفتنی است ساختار گذشته کامل دورتر در زبان اسپانیایی وجود ندارد؛ به مثالها توجه کنید:

مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

نقل قول غیرمستقیم

Ayer me levanté tarde.
دیروز دیر بیدار شدم.

Dijo que/Decía el día anterior se había
levantado tarde.

گفت که (می گفت) روز قبل دیر بیدار شده است.

Hoy me ha levantado tarde.
امروز دیر بیدار شده‌ام.

Decía que-/Decía esa día se había
levantado tarde.

گفت که (می گفت) امروز دیر بیدار شده (بوده)
است.

Nunca había visto algo así.
هیچ وقت چنین چیزی ندیده بودم.

Dijo que/Decía nunca había vista algo
así.

گفت که (می گفت) هیچ وقت چنین چیزی ندیده
بوده است.

(ر.ک: Gelabert y otros: 2011, 108)

* گاه وجود عنصری وجهی در برخی جملات اسپانیایی که وجه اخباری دارد،
ارزش وجهی جمله را به التزامی بدل می‌کند؛ چنانکه در ترجمه فارسی جمله ذیل
مشخص است:

Quizá nosotros somos las palabras que cuentan lo que somos
(Galeano, 2007: 4)

شاید ما هم کلماتی باشیم که آنچه را هستیم تعریف می‌کند (نوذری،
۱۳۸۴: ۱۴).

۲۲۹

در جمله بالا "somos" اول شخص جمع فعل "ser" در وجه اخباری است که به
دلیل وجود واژه Quizás در ترجمه فارسی به "باشیم" (یعنی صورت التزامی این
فعل) ترجمه شده است. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
* در زبان اسپانیایی فعل آینده اخباری علاوه بر ارزش وجهی اخباری می‌تواند دارای
ارزش وجهی التزامی نیز باشد؛ مثلاً در موارد ذیل
الف) استفاده از زمان آینده (Futuro Simple) برای اظهار تعجب، احتمال، حدس
و گمان در زمان حال و آینده:

آینده اخباری   حال اخباری
Alguien viene. Quien será

حال اخباری   حال التزامی
کسی می‌آید. چه کسی می‌تواند باشد؟

همان‌گونه که مشاهده می‌شود "será" که آینده اخباری است به صورت حال التزامی

به فارسی ترجمه شده است.

ب) گاه زمان آینده کامل اخباری اسپانیایی (*Futuro Compuesto*) برای بیان شک درباره چیزی انجام شده در گذشته یا آینده است که در ترجمه آن به زبان فارسی از حال کامل التزامی استفاده می‌شود.

آینده کامل اخباری

Me imagino que habremos acabado antes de las siete

حال کامل التزامی

حدس می‌زنم تا قبل از ساعت هفت تمامش کنیم.

۲-۲ وجه التزامی

به وجه فعلی که مفاهیم آرزو، تردید، شرط، احتمال در آن وجود داشته باشد، «التزامی» گفته می‌شود (وفایی، ۱۳۹۵: ۱۱۵)

در جدول ۲-۲ افعال دو زبان در وجه التزامی بررسی شده است و از آنجا که زبان اسپانیایی ساختهای بیشتری در وجه التزامی نسبت به زبان فارسی دارد، وجه التزامی اسپانیایی مطرح و معادلهای آن فارسی قرار گرفته است.

همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌کنید در زبان اسپانیایی شش ساخت (در سه زمان گذشته، حال و آینده) و در زبان فارسی فقط دو ساخت (حال التزامی و گذشته کامل نقلی التزامی) برای وجه التزامی وجود دارد. از طرفی دو ساخت آینده التزامی در زبان اسپانیایی امروزه کاربرد ندارد و «تنها در برخی مکتوبات رسمی از آن استفاده می‌شود و می‌توان گفت که استفاده از آن در زبان اسپانیایی منسوخ شده است» (شبییری، ۱۳۷۲: ۱۳۶). شاید این خود بدین دلیل است که زمان آینده در سرشت خود میزانی از عدم قطعیت را دارد.

برگو (Borrego) و همکارانش در کتاب "El subjuntivo" به کاربرد زمانی این ساختهای التزامی این‌گونه اشاره می‌کنند:

حال کامل التزامی معمولاً دارای ارزش زمانی حال و آینده است. گذشته استمراری التزامی معمولاً دارای ارزش زمانی گذشته اما گاه در معنی حال و آینده نیز به کار می‌رود. حال کامل التزامی اغلب دارای ارزش زمانی گذشته و گاه نیز دارای ارزش زمانی آینده است؛ چنانکه گذشته کامل دور التزامی نیز این‌گونه است (Borrego, 1992: 14).

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

گفتنی است ترجمه افعال در دو ساخت التزامی گذشته استمراری (Preteritio imperfecto S) و گذشته کامل دور (preterito pluscuamperfecto s) اسپانیایی به فارسی نیز با توجه به نوع جمله (ساده، مرکب) متفاوت است. در این پژوهش به جملات مرکب و تبعی پرداخته نمی‌شود؛ پس در ادامه به چند جمله ساده با این زمانها و ترجمه آنها به عنوان شاهد مثال اشاره می‌شود تا در قسمت "عناصر وجهی" مفصلتر به آنها بپردازیم:

¡Ojala el examen hubiera sido fácil.

کاش امتحان آسان بود.

با توجه به اینکه استفاده از فعل گذشته کامل دور التزامی بعد از کلمه "Ojala" بیانگر آرزویی است که امکان تحقق ندارد و مربوط به گذشته است در ترجمه فارسی از فعل گذشته کامل اخباری با همراهی عنصر وجهی «کاش» استفاده شده است.

در مثال ذیل نیز فعل گذشته کامل دور التزامی، که به همراهی عنصر وجهی "como si" در جمله اسپانیایی همراه شده است با توجه به نبود ساخت گذشته کامل دور التزامی در زبان فارسی به صورت حال کامل التزامی ترجمه شده است:

Como si alguien hubiera descornado, de repente, el teléfono de otro mundo. (119)

انگار کسی یکدفعه پرده دنیای دیگری را به عقب کشیده باشد (نوذری، ۱۳۸۴: ۱۲۵).

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، گاه عناصر وجهی، ارزش وجهی فعلی را در زبان مقصد تغییر می‌دهد. با توجه به گستردگی این عناصر در ادامه به برخی از پرکاربردترین این عناصر وجهی، زمان و وجه افعالی که با آنها در جملات ساده اسپانیایی همراه می‌شود و ترجمه فارسی آنها می‌آید.

۱-۲-۲ عناصر وجهی

بی‌شک می‌توان استفاده از عناصر وجهی را در جملات یکی از رایجترین شیوه‌های بیان جنبه‌های وجهی در جملات دانست. این عناصر بسیار زیاد است و چه در زبان فارسی و چه در زبان اسپانیایی از نظر معنایی به شیوه‌های مختلفی گروه‌بندی شده است. جلال رحیمیان نیز در مقاله «جنبه‌های صوری و معنایی عناصر وجهی در جمله-های فارسی»، وجهیت را در زبان فارسی به سه درجه ضعیف، متوسط و قوی تقسیم می‌کند.

در این پژوهش نیز با اصل قرار دادن عناصر پرکاربرد وجهی در جملات اسپانیایی، آنها به سه بخش تقسیم شده است. جدا کردن آنها به گونه‌ای است که با گروه اول (Supongo que- A lo mejor/ creo que/ igual/ Imagino que/ lo mismo) فعل فقط به صورت اخباری می‌آید و جمله از درجه قطعیتی زیاد اما کمتر از جمله در وجه اخباری و بدون عناصر وجهی برخوردار است. با گروه دوم (Tal vez/ Quizás/ Seguramente/ Posiblemente) فعل هم به صورت اخباری و هم التزامی همراه می‌شود. در این جملات قطعیت بیان از گروه اول کمتر است. با گروه سوم (Es posible que, Es probable que, Puede ser que, Puede que) فعل فقط به صورت التزامی همراه می‌شود و شک و تردید در آنها پررنگتر از دو گروه ذکر شده رخ می‌نماید. در پی با آوردن نمونه جملات اسپانیایی در این سه گروه و بررسی ترجمه آنها به معادل تقریبی این عناصر در فارسی نیز می‌پردازیم.

برای شروع، یک سؤال مطرح، و جواب احتمالی آن با عناصر وجهی در هر سه گروه یادشده بررسی می‌شود.

A: ¿Dónde está Ali? (الف): علی کجاست؟

گروه اول: در پاسخ به این سؤال، ما یا می‌دانیم علی کجاست و بدون استفاده از عناصر وجهی پاسخ می‌دهیم؛ مثلاً می‌گوییم:

B: Ali está en la clase (ب) علی در کلاس است.

یا نمی‌دانیم و احتمال می‌دهیم که او کجا باشد؛ مثلاً ما می‌دانیم علی هر روز ساعت هشت به کلاس می‌رود؛ اما امروز او را ندیده‌ایم و در پاسخ به این سؤال می‌توانیم از عناصر وجهی ذیل استفاده کنیم تا موقعیت را به مخاطب بشناسانیم:

Supongo que- A lo mejor/ creo que/ igual/ Imagino que/ lo mismo
 ali está en la clase.

این مثالی بسیار ساده بود تا بتوان عناصر پرکاربرد وجهی، که در این موقعیت همراه فعل اخباری می‌آید تا درجه بالایی از قطعیت را - با وجود تردید - برساند یکجا جمع کنیم. در ادامه چند مثال همراه ترجمه آنها به فارسی ذکر می‌شود تا عناصر وجهی معادل در این بافت در فارسی نیز مشخص شود.

حال کامل اخباری

Entonces, a lo mejor estás subestimando mi poder
 بنابراین شاید شما قدرت من را دست کم گرفتید/ گرفته باشید.

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

گذشته کامل اخباری

Supongo que he leído en alguna parte que le han atribuido este libro. انگار جایی خوانده‌ام که این کتاب را به او نسبت داده‌اند.
(Eftekharian, 2019: 57)

گذشته استمراری اخباری

Imagino que planeabas guardar el secreto. تصور می‌کنم قصد حفظ این راز را داشتید.

گذشته کامل دور اخباری

Igual había planeado gritar.. انگار قصد فریادزدن داشت.

گذشته کامل اخباری

Creo que tuvo razón. فکر می‌کنم حق با او بود.

عناصر وجهی که در این جملات پررنگ شده است با زمانهای حال کامل، گذشته کامل، گذشته کامل نقلی، گذشته کامل دور و گذشته استمراری در وجه اخباری همراه می‌شود و درجه‌ای از عدم قطعیت را به بافت و معنی جمله اسپانیایی می‌افزاید. معادل این عناصر وجهی در جملات ترجمه شده به فارسی عملکردی کاملاً مشابه با جملات اسپانیایی ندارد. گاه وجه فعل جمله به التزامی قابل تغییر است؛ اما چه عناصر وجهی می‌تواند با این زمانها در زبان فارسی بیاید و وجه فعل را تغییر ندهد و عدم قطعیتی معادل با آنچه در جملات اسپانیایی است با خود به همراه بیاورد؟ برای پاسخ به این سؤال دوباره به سؤال قبلی بر می‌گردیم (علی کجاست؟). تصور این است که در موقعیتی این سؤال از ما پرسیده شده است که مثلاً می‌دانیم علی همیشه آن ساعت در کلاس بوده است؛ پس ما با اندکی تغییر در لحن بیانمان می‌توانیم از عناصر وجهی «بی‌شک»، «یقیناً» و «قطعاً» استفاده کنیم و بگوییم: حتماً سر کلاس است (چون همیشه این ساعت سر کلاس بوده است)؛ پس در اینجا "حتماً" قطعیت حالت یا کار و اتفافی را به طور یقین نمی‌رساند بلکه به گمانه‌زنی اشاره می‌کند که احتمال آن بسیار زیاد است؛ از این رو در مثالهای یادشده اگر به جای ترجمه لفظ به لفظ عناصر وجهی از عناصر وجهی "بی‌شک، یقیناً و قطعاً" استفاده شود، ترجمه بار معنایی وجهی دقیقتری از جمله اصلی ارائه خواهد کرد.

به طور مثال می‌دانیم که عنصر وجهی "a lo mejor" به معنای "شاید" است؛ اما باید دانست که ساختار جملات فارسی و اسپانیایی متفاوت است. همان‌گونه که

مشاهده می‌شود در ترجمه جمله اول که عنصر وجهی «شاید» آمده است، فعل می‌تواند به صورت التزامی نیز ترجمه شود و قطعی‌تری کمتر از ترجمه فعل به صورت اخباری به همراه داشته باشد؛ از این رو پیشنهاد می‌شود در ترجمه عنصر وجهی یاد شده از "قطعاً، یقیناً، بی‌شک" استفاده شود تا بار وجهی معنایی یکسانتری با جمله اصلی القا کند.

گروه دوم: حال این پنج زمان در وجه اخباری را با گروهی دیگر از عناصر وجهی محک می‌زنیم تا ببینیم در بیان غیر قطعی خبر چگونه عمل می‌کنند.

Tal vez/ Quizás/Seguramente/ Posiblemente Ali está/este en la clase.

شاید علی در کلاس است/باشد.

حال کامل التزامی

P e ro **tal vez pueda** ayudarte a encontrarlo. اما شاید بتوانم به تو در یافتن او کمک کنم.

حال کامل اخباری

Tal vez puedo llevarla a su casa. شاید بتوانم او را به خانه‌اش ببرم.

گذشته کامل اخباری

Bueno **quizás salieron**, pero no entraron. خوب شاید خارج شده باشند، ولی وارد نشدند.

گذشته استمراری التزامی

P e ro **quizás pudiera** acompañarme un poco... اما شاید کمی با من همراهی کند.

گذشته کامل دور التزامی

Cuando tenía tu edad **esto seguramente Me hubiera espantado** bastante. وقتی من در سن شما بودم، این مسئله به احتمال زیاد من را بسیار گیج کرده بود.

حال استمراری اخباری

Este lugar **seguramente estaba** vacío antes de que los obreros lo encontraran. این مکان به احتمال زیاد قبل از پیدا شدن کارگران خالی بود.

گذشته کامل نقلی التزامی

مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

Que **posiblemente** haya tenido ayuda. شاید او کمک کرده باشد.

گذشته کامل نقلی اخباری

Y muy **posiblemente** ha costado la vida de la Presidente y su marido. و احتمالاً جان رئیس جمهور و همسرش را گرفته است.

گذشته کامل دور اخباری

Posiblemente había planeado terminar con este salmón. احتمالاً او قصد داشت این ماهی قزل آلا را تمام کند.

همان‌گونه که در این مثالها مشاهده می‌شود عناصر وجهی گروه دوم در جملات اسپانیایی می‌تواند با زمان حال کامل، گذشته کامل، گذشته کامل نقلی، گذشته کامل دور اخباری و حال کامل، گذشته استمراری و گذشته کامل دور التزامی همراه شود و عدم قطعیت را در جمله نشان دهد.

در ترجمه‌های فارسی این جملات، عناصر وجهی «شاید» و «به احتمال زیاد» و «احتمالاً» ظاهر شده است. عناصر وجهی «گمان می‌کنم، حدس می‌زنم، فکر می‌کنم، به نظر می‌رسد» نیز در کنار این زمانها عدم قطعیت را می‌رساند.

به طور خلاصه باید گفت عناصر وجهی گروه دوم می‌تواند در کنار فعل با وجه اخباری یا التزامی همراه شود و عدم قطعیت را آشکار کند. در جدول زیر عناصر وجهی گروه دوم گنجانده، و در زیر هر کدام درج خواهد شد. این عناصر با پنج زمان یادشده چگونه جمع می‌شود؟

زمان اصلی جمله	زمان جمله اصلی با عناصر وجهی	زمان جمله اصلی با عناصر وجهی	زمان اصلی جمله
	Tal vez/ Quizás/ Seguramente/ Posiblemente	احتمالاً، شاید، گمان می‌کنم، حدس می‌زنم، فکر می‌کنم، به نظر می‌رسد	
	+	+	
حال کامل	اخباری/التزامی	اخباری/التزامی	حال کامل
گذشته کامل	گذشته کامل اخباری/ گذشته استمراری التزامی	گذشته کامل اخباری/التزامی	گذشته کامل
گذشته کامل نقلی	اخباری/التزامی	اخباری/التزامی	گذشته کامل نقلی

گذشته استمراری	اخباری/التزامی	اخباری	گذشته استمراری
گذشته کامل دور	اخباری/التزامی	اخباری/التزامی	گذشته کامل دور

گروه سوم عناصر وجهی " *Es posible que, Es probable que, Puede ser que* " است که فقط با افعال در وجه التزامی همراه می‌شود؛ بدین دلیل میزان بیشتری از عدم قطعیت و شک و تردید را نسبت به دو گروه قبل ابراز می‌کند؛ مانند:

حال کامل التزامی

Es posible que sufra alguna forma de depresión. می‌تواند به نوعی افسردگی مبتلا باشد.

گذشته کامل دور التزامی

Y puede que se hubiera equivocado. و باید اشتباه کرده باشد.

گذشته استمراری التزامی

Es probable que fuera uno de esos fanáticos obsesivos. می‌تواند یکی از آن وسواس‌های افسانه‌ای باشد.

گذشته کامل نقلی التزامی

Y puede ser que lo haya creído. (باید) باور کرده باشد.

گذشته کامل التزامی

Es probable que sea sólo una encuesta محتمل است (می‌تواند) فقط یک نظرسنجی باشد.

این عناصر وجهی با زمانهای حال کامل، گذشته کامل دور، گذشته استمراری و گذشته کامل التزامی می‌آید و عدم قطعیت را می‌رساند. در زبان فارسی از لحاظ ساختاری دو عنصر وجهی «بایستن» و «توانستن» همراه این زمانها در وجه التزامی به خوبی القاکننده معنی جملات اصلی است.

۳. نتیجه

همان‌گونه که مشاهده شد جای بحث در وجه فعل این دو زبان بسیار است. به نظر می‌رسد پژوهشهای مقابله‌ای و تطبیقی بتواند هر یک به سهم خود راهگشا باشد؛ چرا که ساختها و نظامهای گوناگون وجه التزامی حکایت از وجود جهانهای قابل فرض دارد که بی‌شک زبان‌آموز برای فراگیری زبان باید آنها را درک کند و از طرفی به فهم

_____ مطالعه تطبیقی در چگونگی و ترجمه ساختهای وجهی جمله‌های اسپانیایی به فارسی

درآوردن و آموزش آن با توجه به تفاوت‌های بسیار در ساختهای التزامی دو زبان کار ساده‌ای نیست؛ از این رو در این مقاله مطابقت‌پذیری وجوه در دو زبان مورد مدآفه قرار گرفته است و پس از تطابق وجه‌های اخباری و التزامی این دو زبان و بررسی ارزشهای وجهی آنها به سراغ عناصر وجهی دو زبان رفته و آنها را نیز در کنار وجوه اخباری و التزامی بررسی و ارائه کرده‌ایم؛ بدین گونه که عناصر وجهی به سه بخش تقسیم شد. جداسازی آنها به گونه‌ای است که با گروه اول (**Supongo que- A lo mejor/ creo que/ igual/ Imagino que/ lo mismo Tal vez/ Quizás/Seguramente/ Es**) دوم (**Posiblemente**) فعل هم به صورت اخباری و هم التزامی، و با گروه سوم (**Es Puede ser que/Puede que/Es probable que/possible que**) فعل فقط به صورت التزامی همراه می‌شود و درجه‌ای از قطعیت و شک و تردید را به کمک وجه فعل جمله نشان می‌دهد. با بررسی ترجمه نمونه جملات اسپانیایی، معادل مناسب این عناصر وجهی در زبان فارسی نیز انتخاب، و مشخص شد که بدون شناخت ساختار زبان مبدأ و مقصد و صرفاً با تأکید بر ترجمه عناصر وجهی -چنانکه در نمونه‌های عناصر وجهی گروه اول دیدیم- نمی‌توان بار معنایی وجهی دقیق جملات را در ترجمه منتقل کرد.

ساخت	زمان
عمده کارکرد این زمان مرتبط کردن نهاد و مسند است. ساختمان با قاعده‌ای ندارد و همه افعال فارسی در این زمان صرف نمی‌شوند. مهمترین این افعال عبارتند از: است، هست، نیست، دارد، باشد	حال کامل
۱. مصدر بی نشان + (o, as ,a, amos, áis, an) ۲. مصدر بی نشان + (o, es, e, imos, ís, en)	Presente ^{۳۳}
می + ستاک حال + شناسه (-م، ی، -د، یم، ید، -آند)	حال استمراری
صرف فعل Estar در زمان حال کامل + اسم مصدر	Peresente continuo
ستاک گذشته + شناسه (-م، ی، یم، ید، -آند)	گذشته کامل
۱. مصدر بی نشان + (é, aste, ó, amos, asteis, aron) ۲. مصدر بی نشان + (í, iste, ío, imos, isteis, ieron)	Pretérito indefinido
می + گذشته کامل	گذشته استمراری
۱. مصدر بی نشان + (aba, abas, aba, ábamos, abais,	Pretérito

aban)	imperfecto
۲. مصدر بی نشان+(ía, ías, ía, íamos, íais, ían)	گذشته کامل نقلی
صفت مفعولی + ام، ای، است، ام، آید، اند	Pretérito perfecto
اسم مفعول+ he, has, ha, hemos, habéis, han	گذشته کامل دور
صفت مفعولی + صرف فعل "بود" در زمان گذشته کامل	Preterito Pluscuamperfecto
Había, habías, había, habíamos, habíais, habían+ اسم مفعول	گذشته کامل دورتر
صفت مفعولی + بوده+ شناسه‌های گذشته کامل	Pretérito anterior
Hube, hubiste, hubo, hubimos, hubisteis, hubieron+ اسم مفعول	آینده
خواهم، خواهی، خواهد، خواهیم، خواهید، خواهند+ ستاک گذشته	Futuro Compuesto
الف) مصدر بی نشان+ é, as, a, emos, éis, an	Futuro simple
ب) Habré, habrás, habrá, habremos, habréis, habrán+ اسم مفعول	

جدول شماره ۱-۱ تطبیق وجه‌های اخباری فارسی و اسپانیایی

زمان	ساخت
Presente	۱. مصدر بی نشانه+ (e,es,e,emos,éis,en)
	۲. مصدر بی نشانه+ (a,as,a,amos,áis,an)
حال التزامی	ب+ ستاک حال+ شناسه‌های حال کامل اخباری
Pretérito imperfect	۱. مصدر بی نشانه+(ara, aras, ara, áramos, arais, aran)
	۲. مصدر بی نشانه+(iera, ieras, iera, iéramos, ierai, ieran)
(...) گذشته استمراری	باید/می-خریدم
Pretérito perfecto	اسم مفعول+ Haya, hayas, haya, hayamos, hayáis, hayan
گذشته کامل التزامی	صفت مفعولی + باشم، باشی، باشد، باشیم، باشید، باشند
Pretérito pluscuamperfecto	Hubiera, hubieras, hubiera, hubiéramos, hubierais, hubieran+ اسم مفعول
(...) گذشته کامل دور	(احتمالاً/..)خریده بودم
Futuro Futuro	۱. مصدر بی نشانه+ (are, ares, are, áremos, areis, aren)
	۲. مصدر بی نشانه+ (iere, ieres, iere, iéremos, iereis, ieren)
Futuro perfecto	Hubiere, hubieres, hubiere, hubiéremos, hubiereis, hubieren+ اسم مفعول

جدول شماره ۱-۲ تطبیق وجه‌های التزامی فارسی و اسپانیایی

1. Protágoras
2. Mandato
3. Declaración
4. interrogación
5. deseo
6. escuela de la Alejandria
7. Dioniso de Tracia
8. La gramática de la lengua castellana de Nebrija
9. libro de los abrazos
10. Prisma C1

۱۱. مثالهایی که از این سایت گرفته شده است در متن بدون ارجاع است.

12. condicional
13. demostrar
14. sanford
15. Texceda
16. potencial
17. Gerunidio
18. Juan de Luna
19. Claude Sieur des Roziers
20. Caramel
21. Jiménez Platón
22. Lancelo
23. R.J. curvo
24. Realidad-norealidad
25. objetividad-subjetividad
26. certidumbre-incertidumbre
27. La aserción
28. Emilio Ridruejo
29. la modalidad
30. Joaquín Garrido Medina
31. Modo imperativo
32. Futuro compuesto

۳۳. با توجه به اینکه افعال اسپانیایی هنگام صرف شدن بسته به حروف مصدریشان به دو گروه تقسیم می‌شود در جدول به ترتیب صرف فعل مصدرهایی که به *ar* ختم می‌شود با عدد ۱ و صرف فعل مصادر مختوم ب *er*, *ir* با عدد ۲ ذکر می‌شود. در برخی زمانها صرف فعل یکسان است.

فهرست منابع

- احمدی گیوی، حسن و حسن انوری؛ (۱۳۸۴) دستور زبان فارسی ۲؛ تهران: فاطمی.
ارژنگ، غلامرضا؛ (۱۳۸۷) دستور زبان فارسی امروز؛ تهران: قطره.
ایلخانی پور، نگین؛ (۱۳۹۴) صفات وجهی در زبان فارسی؛ تهران: مرکز.
خانلری، پرویز؛ (۱۳۴۳) دستور زبان فارسی؛ تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
خیام پور، عبدالرسول؛ (۱۳۴۴) دستور زبان فارسی؛ تبریز: شفق.

شبییری، نجمه؛ (۱۳۷۲) *گرامر اسپانیولی*؛ تهران: مشکی.
شفائی، احمد؛ (۱۳۶۳) *مبانی علمی دستور زبان فارسی*؛ تهران: نوین.
صنیع، مهین بانو؛ (۱۳۷۱) *سیری در دستور زبان فارسی*؛ تهران: کتاب سرا.
فرشیدورد، خسرو؛ (۱۳۹۲) *دستور مفصل امروز*؛ تهران: سخن.
قریب، عبدالعظیم؛ (۱۳۱۵) *دستور زبان فارسی*؛ تهران: مجلس.
مشکور، محمد جواد؛ (۱۳۴۰) *دستورنامه در صرف و نحو زبان فارسی*؛ تهران: مؤسسه مطبوعاتی شرق.

مشکوه الدینی، مهدی؛ (۱۳۹۴) *دستور زبان فارسی: واژگان و پیوند ساختی*؛ تهران: سمت.
مظاهری، جمشید، هاشمی، سید مرتضی و سیدمهدی متولی؛ (۱۳۸۸) «بررسی و تحلیل وجه التزامی در دستور زبان فارسی»، *مجله علمی-پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران*، دوره دوم، ش ۳۸، ۹-۱۰۸.
مقدم موحد، محسن؛ (۱۳۸۴) *گرامر زبان اسپانیایی*؛ تهران: پدیدار.
وحیدیان کامیار، تقی و غلامرضا عمرانی؛ (۱۳۷۹) *دستور زبان فارسی ۱*؛ تهران: سمت.
وفایی، عباسعلی؛ (۱۳۹۵) *دستور زبان فارسی ۱*؛ تهران: علمی.

Bello, A; (1995) **Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos**; ed. digital a partir de Obras completas. Tomo IV, 3.ª ed., Caracas: La Casa de Bello.
Borregon.J and etc ; (1992) **El subjuntivo**; 4^a ed. Andueza.
Bosque, Ignacio y Violeta Demonte; (1991) **Gramática descriptiva de la lengua española (GDLE)**; Madrid: Colección Nebrija y Bello.
Galeano, E; (2007) **El libro de los abrazos**; 2^a ed; Argentina, Catalogos.
Gelabert.M and etc; (2011) **Prisma C1**; Madrid.
Jiehui, Zu; (2014) *Grámaticas de español y de ELE en chino, Estudio comparativo del modo verbal*; tesis doctorado, universidad Oviedo.
Nebrija, A. de; (1980) **Gramática de la lengua castellana**; ed. A. Quilis, Madrid: Editora Nacional.
Real Academia Española; (1771) **Gramática de la lengua castellana / compuesta por la Real Academia Española**; Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.
Salvá Pérez, V; **Gramática de la lengua castellana según ahora se habla**; ed. Margarita Literas, Madrid: Arco Libros, 1830.

با نگاهی به:

Vargas, J. R; (2011) *Gramática general del persa moderno*; Córdoba: Almuzar.
Eftekjarian,M; (2019) *Estudio Contrastivo del Subjuntivo en Persa y en Español*; Tesis de doctorado; La universidad Salamanca.